

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 15

Заснований в 1996 році

Рівне – 2001

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць:

**Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 15. — Рівне,
РДГУ, 2001 р. — 160 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 30.03.2001 р.).

Збірник затверджений ВАКУ України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАКУ України № 1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАКУ України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 06 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет,

2001

можна зробити власними силами. За зароблені гроші від проведення аматорських вистав купили 7500 цеглин, місцевий священник віддав під забудову ділянку землі з власного городу і т.д. [4]

Значну роль у навчанні сільських дітей відіграли вчителі-просвітяни. Вчителі працювали самовіддано, часто за символічну плату, а то й безкоштовно. Багато працювали вони над підвищенням національної свідомості своїх учнів. Нерідко при обшуках у них знаходили таку заборонену літературу: карти, книжки з історії України тощо. В селах, в яких не було шкіл, вчителі вчили дітей у власних хатах.

Товариство “Просвіта” врятувало від повного занепаду середнє шкільництво на Волині. Просвітянські організації регулярно надавали допомогу місцевим українським приватним гімназіям: організовували всенародні збірки пожертвувань на їх користь, виділяли частину коштів зі своїх бюджетів.

Завдяки такій діяльності зберегла своє існування гімназія в Рівному. Одним з перших питань збереження гімназії постало перед “Просвітою” після остаточного встановлення польської влади. Травневі збори 1921 року рівненської “Просвіти” ухвалили відкрити з початком 1921-1922 н. р. українську гімназію та звернулись з проханням до кураторії Волинської округи. “Просвіта” утримувала гімназію із власного бюджету. На одному із засідань зборів повітового Товариства було прийнято рішення про відкриття окремого рахунку для Української приватної гімназії в Рівному.

Ріст шкільництва на Волині значно зростає, це видно з таких даних: перед війною навчалось 71,5 тис. дітей, у 1926 році – 101 тис., а в наступному році в 2 рази більше. Незважаючи на такі дані наприкінці 20-х років близько 100 тис. українських дітей (кожна третя дитина 7-14 років) не мали можливості здобувати освіту, хоча за існуючими законами повинні були навчатися в школі. Лише трьома приватними гімназіями – в Кременці, Луцьку, Рівному та шестикласною народною школою було представлено середнє українське шкільництво на Волині. Навчалось в них близько 500 учнів. Більшість українських дітей змушені були навчатися в російських та польських гімназіях. Українських фахових учбових закладів не було зовсім. Відсутні були й державні дошкільні заклади для українських дітей.

Отже, товариство “Просвіта” було одним з найвизначніших чинників у боротьбі за рідну школу та освіту на Волині, незважаючи на суворі умови денационалізаторської та асиміляторської політики, яку здійснювала польська влада.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рівненський Обласний Державний архів (далі РОДА), ф 184, оп. 1, справа 22.
2. Самчук У. На білому коні // Дзвін. – 1993. – №2-3.
3. Новий час. – 1931. – 29 березня.
4. РОДА, ф. 30, оп. 18, справа 2469, 484, 1274.
5. Народна “Просвіта”. – 1924. – № 5

Одержано редакцією 23.01.2001.

УДК: 371. 09

Р. Л. СОЙЧУК

ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ В 90-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Неперервний процес оновлення освіти відбувається сьогодні практично в усіх країнах: розширюються кола функцій учителя в школі; фундаменталізується зміст освіти та створюється єдиний простір взаємодії систем освіти, формуються єдині критерії відповідно до міжнародних освітніх норм.

Розвиток України як суверенної держави призвів до значних змін як в економічному, так і в суспільному житті. Здійснюється пошук шляхів розв’язання важливих завдань розбудови національної системи освіти в Україні, зокрема постає потреба сформувати людину, здатну щасливо жити й успішно діяти в майбутньому. Перед вітчизняною школою сьогодні ставить нові вимоги, які відповідали б міжнародному освітньому рівню знань, що, у свою чергу,

зумовлює необхідність поглибленого вивчення досвіду зарубіжних країн. З'являється необхідність об'єктивного порівняльно-педагогічного вивчення проблем становлення та розвитку трудового навчання і виховання в розвинених країнах, і насамперед Великої Британії з її багатотисячними традиціями в цій галузі.

Ця країна впровадила зміни в навчальному процесі, об'єктивно переглянула зміст, форми і методи трудового навчання в школі, та здійснила процес оновлення і стандартизації навчальних планів і програм.

Оглядач Бі-Бі-Сі М.Бейкер узагальнює соціальне замовлення школам так: "Школи повинні краще готувати молодь до сучасного життя, особливо до праці у високотехнічному, "комп'ютернограмотному" світі, що швидко змінюється, у якому окремі люди й компанії повинні діяти в умовах глобального ринку".

Звідси випливає, що уряд чекає від загальноосвітньої школи підвищення рівня підготовки англійських інженерів, робітників, учених, які повинні поліпшити науково-технічний базис держави.

Реформа, розпочата ще у 80-х роках, продовжувалась і в 90-х. Автори реформи зазначають: "Освіта – це не тільки передача знань, але й наділення силою" – силою моральною, духовною. Освіта повинна передавати від покоління до покоління такі людські цінності, як справедливість, повагу до всіх людей, почуття обов'язку до громади, суспільства, турботу про ближнього, культурну спадщину нації та людства.

Національна комісія з питань освіти оприлюднила в 1993 році доповідь "Навчатись досягати успіху" (із підзаголовком "Радикальний погляд на освіту сьогодні та стратегія на майбутнє"), у якій аналізується стан освіти в країні, обираються стратегічні напрямки її розвитку й містяться рекомендації, які формулюються у формі семи цілей:

- 1) високоякісне дошкільне виховання дітей 3-4 років;
- 2) виявлення і розвиток найкращих рис дитини в навчальному процесі; максимальний розвиток закладених у дитині здібностей;
- 3) право кожного учня на хороше і якісне викладання й відповідні умови навчання на кожному уроці;
- 4) безперервність навчання, заохочення;
- 5) управління освіти й підготовки кадрів повинно бути об'єднане;
- 6) збільшення інвестицій в освіту (громадських і приватних) та підготовку кадрів;
- 7) досягнення повинні постійно зростати.

"Знання й уміння їх застосовувати стали розцінюватися як визначальні досягнення успіхів як в економіці, так і в особистому й суспільному добробуті" [5].

Щодо змісту шкільної освіти, то педагоги Великої Британії обстоюють реформування змісту освіти, яке спрямоване на створення національних стандартів з урахуванням традицій країни, умов життя й інтересів особистості (закон 1993 р. та рекомендації департаменту освіти за 1994 р.).

"Трьома головними національними пріоритетами є: освіта, освіта, освіта", – так проголосив Т.Блер в одній зі своїх перших промов. Англійський варіант реформ названий переходом від "welfare" до "workfare", тобто від турботи держави про добробут громадянина до турботи про те, щоб громадянин мав роботу і сам забезпечив собі добробут. За таких умов значення професійної освіти та подальшої освіти зростають [2]. Зростає і турбота держави про ці освітні ланки.

Останнім часом у Великій Британії поглиблюються зв'язки освіти й промисловості, створюються центри партнерства, бізнесу й освіти, мета яких полягає в пошуку найкращих форм взаємодії та співпраці підприємств і шкіл, що є продовженням створеної в 1988 році програми "Ініціатива – освіта – бізнес"[1].

Розробляються і впроваджуються різноманітні проекти щодо розвитку зв'язків між бізнесом, промисловістю та освітою. Проект посідає чільне місце у процесі технологічної підготовки молоді. Під цим поняттям розуміють завершену творчу роботу, яка відповідає певному рівню підготовки учнів та їхнім віковим особливостям. Під час проектування мають за мету виявити рівень загальнотрудових і спеціальних знань та вмінь учнів, сприяти їх закріпленню, розвивати творчий потенціал особистостей [3].

Однією із особливих рис проекту є те, що він будується на міжпредметних зв'язках (виконується в рамках інтегрованого предмета "Ремесло. Дизайн. Технологія") із застосуванням індивідуальних або групових форм роботи. Навчання за методом проектів передбачає вповільнений процес передачі знань. Робота за методом проектів сприяє розвитку самостійної творчості й допомагає розвивати почуття відповідальності за правдивість інформації. Тематика їх достатньо широка: будинок, школа, відпочинок, бізнес, промисловість тощо. Учитель здійснює систематичне керівництво педагогічним процесом, спрямовуючи дії учня на пошук проблем та шляхів їх розв'язання.

Здійснюється практика учнів на виробництві, у торгівлі, в адміністративних закладах, у галузі обслуговування. Специфіка практики визначається економічними особливостями кожного району.

Створено в останні роки "зони активності". Це регіональні утворення, до складу яких увійшли 20 початкових, середніх і спеціальних шкіл, банки, підприємства (державні та приватні), фонди, асоціації тощо. Таких експериментальних зон повинно бути створено близько 25. Кожна отримує від уряду та місцевої влади фінансову підтримку для перебудови освіти.

Отже, розвиток суспільства диктує освіті свої вимоги, зокрема те, що тепер потрібні "знаючі робітники" (knowledge workers), "обізнані професіонали" (knowledge professionals executives), а також існування взаємозв'язку сучасних знань із практикою їх застосування. Відбувається посилення зв'язків трудового навчання з основами наук, підвищується його інтелектуальна складова, якість загального рівня освіти і підготовка молоді до трудового життя в умовах ринкової економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексевич Г.Л. Принцип единства и дифференциации образования в современной школьной системе Великобритании: 80-е годы: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1992. – 242 с.
2. Струева А.А. Порівняльна педагогіка. – Суми: РВВ СДПУ, 1999 – 300 с.
3. Ярошинский И.В. Опыт реализации проектов в английской школе // Школа и производство. – 1996. – №1. – С. 26-28.
4. Baker M. Op.cit. / P.4.
5. Learning to Succeed. A Radical Look at Education Today and A Strategy for the Future. Report of the National Commission on Education. – L., 1993. – P.43.

Одержано редакцією 30.01.2001.

УДК: 371. 040

В. В. ПЕТРЕНКО

СУТНІСТЬ ПАТРІОТИЗМУ ЯК МОРАЛЬНОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ, ЙОГО ЗМІСТ І ВНУТРІШНЯ СТРУКТУРА

Патріотизм має величезне значення для соціального і духовного розвитку людини. Патріотизм є складовим елементом світогляду і ставлення до рідної країни. Тільки на основі почуття патріотизму і національних святинь закріплюється любов до Батьківщини, свого народу, його традицій, відданість національній ідеї, готовність заради них на героїчні вчинки й жертви, проявляється почуття відповідальності за могутність і незалежність, збереження матеріальних і духовних цінностей, розвивається благородство і гідність особистості.

Захист рідної землі, своєї домівки, свого роду, боротьба за самостійність і незалежність України супроводжували наш народ на всіх етапах його становлення. Починаючи від князівських часів, зазначав Д.Донцов, "ідея патріотизму, отчизни... присвічувала Шевченкові, невмерлим блиском світиться у Котляревського, горить в козацьких хроніках, в універсалах гетьманських, у Мазепи..." [1,260].

Вона (ідея) проймає весь зміст народної творчості тому, використовуючи ці джерела в урочній і позаурочній виховній роботі, вчитель має акцентувати увагу учнів на патріотизмі наших предків.

ЗМІСТ

<i>Бех І. Д., Павелків Р. В.</i> Пріоритети виховання сучасної вузівської молоді	3
<i>Воробйова Л. М.</i> Проблеми мовної освіти школярів у науковій спадщині К.Д.Ушинського	7
<i>Карпенчук С. Г.</i> А.С.Макаренко і соціометричне дослідження	9
<i>Наливайко І. П.</i> Організація виховної роботи учнів засобами мистецтва у Павлиській середній школі	13
<i>Антонець Н. Б.</i> Спиридон Черкасенко: умови здобуття педагогічної освіти і становлення світогляду	17
<i>Бричок С. Б.</i> Становлення та розвиток церковнопарафіяльних шкіл на Волині	23
<i>Філоненко Р. С.</i> Товариство “Просвіта” у боротьбі за збереження та розвиток українського шкільництва на Волині в період польської влади	26
<i>Сойчук Р. Л.</i> Оновлення змісту освіти у Великій Британії в 90-х роках ХХ століття	28
<i>Петренко В. В.</i> Сутність патріотизму як моральної якості особистості, його зміст і внутрішня структура	30
<i>Пальчевський С. С.</i> Віра як педагогічна категорія	32
<i>Сілкова Е. О.</i> До питання про істотні ознаки особистісно-орієнтованого навчання	35
<i>Воробйова І. А.</i> Соціокультурна компетенція як система знань, вмінь і навичок учнів	39
<i>Дупак Н. В.</i> Проблеми виховання культури праці учнівської молоді у Німеччині	43
<i>Ставицька О. Г.</i> Паралінгвістичні засоби у структурі мовленнєвого впливу: визначення понять	45
<i>Петрова М.</i> Сугестопедичні принципи навчання	48
<i>Безкоровайна О. В.</i> Теоретико-практичні основи миротворчої діяльності учнівської та студентської молоді	50
<i>Янциур М. С., Войтко А. І.</i> Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до реалізації професійної активізації учнівської молоді	53
<i>Литвиненко С. А.</i> Соціалізація та виховання як педагогічні категорії	61
<i>Кириленко С. В.</i> Технології валеологічної освіти та виховання	64
<i>Ігнатенко Г. В.</i> Значення самостійної практичної роботи в процесі трудового навчання для розвитку та виховання школярів	69
<i>Галатюк Ю. М.</i> Психолого-педагогічні особливості процесу розв’язування творчої навчальної задачі	72
<i>Свириденко С. О.</i> Робота класного керівника з формування здорового способу життя школярів	76
<i>Кирильчук Ю. В.</i> Вправи на заняттях з автосправи як засіб індивідуалізації процесу навчання студентів	82
<i>Роценюк А. М.</i> Проблеми адаптації студентів першокурсників у вищому навчальному закладі	85
<i>Сидоренко В. В., Щетина Н. П.</i> Робочий зошит як засіб оптимізації навчально-пізнавальної діяльності школярів на уроках креслення	89
<i>Пилипенко О. І.</i> Превентивна освіта в контексті соціалізації студентів	96
<i>Оржеховська В. М.</i> Проблема формування здорового способу життя в системі підготовки студентів	99
<i>Терешко Т. В.</i> Особливості становлення і розвитку жіночої освіти на Волині в кінці ХІХ –	10

поч. ХХ ст. в умовах імперської політики царату	3
Буцяк В. І. Педагогічна культура в системі професійної підготовки майбутніх вчителів музики	10 8
Лесняк Н. В. Спрямування мовленнєвої роботи на заняттях з образотворчого мистецтва	11 3
Тюска В. Б. Творчість – як діяльнісний спосіб життя особистості	11 6
Яковенко Л. П. Виконавський аспект підготовки вчителів музики	11 9
Черній А. Л. Творчий потенціал учителя як один із пріоритетних напрямів національної освіти	12 3
Харламенко В. Б. Стан і проблеми професійної орієнтації учнів у роботі вчителя трудового навчання	12 6
Сингаївський Д. В. Використання відомих конструкцій “вічних” двигунів в процесі вивчення основ наук і трудової підготовки школярів	13 0
Смалько М. Ф. Індивідуально-особистісний аспект у розвитку музичної обдарованості: традиції та сучасність	13 5
Димченко С. С. Специфічні прийоми вивчення музичних творів напам’ять	13 9
Сяська В. Н. Метод інтеграційно-спеціалізованого навчання зі зворотним зв’язком з курсу “інженерна графіка” – основа творчої моделі освіти для ХХІ століття	14 3
Яцейко В.А., Сех І.С. Інтерактивна модель навчання, як один із дидактичних пошуків в процесі гуманізації освіти	14 8
Відомості про авторів	15 5

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 15

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор Бричок Б. П.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

КОМП'ЮТЕРНА ВЕРСТКА БОНДАРЯ А. М.

Здано до набору 20.01.2001 р. Підписано до друку 30.03.2001 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 19,55. Обл. вид. арк. 19,92. Замовлення № 127 Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 15. — Рівне, РДГУ, 2001р. — 160 с.

ISBN 966 — 7281 — 06 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20